

2016-02-05

YTTRANDE
KFKS 2015/866-040

Utbildningsdepartementet

Yttrande från Nacka kommun gällande SOU 2016:9 Plats för nyanlända i fler skolor

Regeringen har remitterat SOU 2016:9 Plats för nyanlända elever i fler skolor. Nacka kommun önskar framföra följande yttrande över utredningens förslag.

1. Nacka kommun tillstyrker förslaget att en enskild huvudman som har fler sökande än platser till sin skolenhet får välja att ta emot ett begränsat antal platser för nyanlända elever per läsår (särskild kvot) som ges företräde framför övriga sökande (avsnitt 5.9 i SOU 2016:9)
2. Nacka kommun avstyrker förslaget att en kommun ska få göra undantag från bestämmelserna om placering enligt vårdnadshavarnas önskemål och elevernas berättigade krav på en placering nära hemmet om det finns särskilda skäl med hänsyn till kommunens mottagande av nyanlända elever eller andra elever som varit bosatta i landet en kortare tid (avsnitt 6.2 i SOU 2016:9).

Nacka kommuns överväganden

Förslaget att möjliggöra för fristående skolor med kö att kunna anta nyanlända elever

Utredningens förslag innebär att enskilda huvudmän får möjlighet att ge förtur till nyanlända elever upp till en särskild kvot. Utredningen visar tydligt att det finns behov av en ändring i regelverket för att göra det möjligt för fristående skolor som har fler sökande än platser och som tillämpar en urvalsgrund som till exempel anmälningstid att kunna ta emot nyanlända elever.

Eftersom utredningens förslag i denna del innebär att också fristående skolor med högt söktryck kan ta emot nyanlända elever och att det kan ske utan ökad reglering av de fristående skolorna, så är det välkommet. Elever ska inte behöva bli utestängda från

populära fristående skolor enbart på grund av att de inte varit bosatta i landet en längre tid. Nacka kommun stödjer därför detta förslag (avsnitt 5.9).

Förslaget att möjliggöra för kommuner att vid placering av nyanlända elever frångå vårdnadshavarnas önskemål och närhetsprincipen

Utredningens förslag innebär att kommuner ska kunna frångå vårdnadshavarnas önskemål om skolplacering och närhetsprincipen om det finns särskilda skäl med hänsyn till kommunens mottagande av nyanlända elever eller andra elever som varit bosatta i landet en kortare tid. Nacka kommun avstyrker detta förslag (avsnitt 6.2) av flera skäl, som vi redogör för nedan.

I denna del har inte utredningen kunnat visa att det finns behov av en regelförändring som motiverar att skolpliktiga elever ges en skolplacering som inte kräver att vårdnadshavarna accepterar den. Det görs enbart ett antagande om att kommuner med mycket stort mottagande av nyanlända elever inte har tillräckligt med möjlighet att påverka elevsammansättningen på de kommunala skolorna. Samtidigt ges i utredningen exempel på hur just två sådana kommuner redan i dag gör detta. Utredningen visar alltså inte på vilket sätt det finns ett faktiskt problem med handlingsutrymmet för kommunerna i detta avseende. Den regelförändring som utredningen föreslår för att fristående skolor med högt söktryck ska kunna ta emot nyanlända elever kommer även det att bidra till en jämnare elevsammansättning genom att minska trycket på de kommunala skolorna.

Utredningen har heller inte belyst om en jämnare elevsammansättning skulle kunna uppnås på något annat sätt. Ett sådant sätt skulle kunna vara att vårdnadshavarna ges god information om utbudet av skolor och sedan får göra ett aktivt skolval. Kommuner har en skyldighet enligt skollagen att informera alla vårdnadshavare och elever om utbudet av skolor i kommunen, kommunala och fristående. Att detta efterlevs också för nyanlända elever och deras vårdnadshavare är något som Skolinspektionen antingen borde granska i sin tillsyn eller ta upp i en kvalitetsgranskning.

Någon analys har heller inte skett hur den föreslagna förändringen förhåller sig till föräldrabalkens bestämmelse i 6 kap 13§, som innebär att bägge vårdnadshavarna ska acceptera barnets skolplacering.

En av utredningens viktigaste grunder för förslaget är påståendet att kommunernas ansvar att skapa förutsättningar för en likvärdig utbildning kan påverkas negativt av "en ojämn fördelning av eleverna med hänsyn till deras bakgrund". Boende- och skolegregationen kan, enligt utredningen, i dagsläget inte motverkas tillräckligt effektivt "eftersom det inte finns möjlighet att placera elever i andra skolor än de i närområdet, även om det innebär att önskemål från elevers sida frångås."

Nacka kommun invänder mot detta resonemang av flera skäl. För det första är allt fokus i utredningen på att det är elevsammansättningen som påverkar likvärdigheten. Detta för tankarna till det centralstyrda skolsystem som Sverige hade för decennier sedan.

Resonemanget lägger i praktiken ansvaret för att upprätthålla en likvärdig kvalitet på eleverna, som genom sin "jämn" sammansättning ska utgöra ett kompensatoriskt inslag. Nacka kommun anser att man därmed helt bortsett från skolans och huvudmannens viktiga ansvar för att säkra en hög och jämn utbildningskvalitet i skolan. Det behöver ske genom

exempelvis en individanpassad undervisning, en resursfördelning mellan och inom skolor som tar hänsyn till elevernas förutsättningar och behov, ett väl fungerande system för extra anpassningar och särskilt stöd och ett systematiskt kvalitetsarbete. När skolor och huvudmän tar detta ansvar kan de klara sitt kompensatoriska uppdrag.

För det andra antas i utredningen att det inte spelar någon roll om vårdnadshavare gör ett aktivt skolval eller inte. Nacka kommun har positiv erfarenhet av att alla vårdnadshavare måste göra egna, aktiva skolval. Efter en skolvalsperiod handlar det om ett fåtal personer som inte har gjort ett aktivt skolval och som kommunen behöver hjälpa med en skolplacering. De allra flesta får också sitt förstahandsval av skola – de senaste åren varierar detta mellan 88-97 procent av de som ska välja skola. Långt ifrån alla väljer i första hand den närmaste skolan. Med barnets stigande ålder ökar benägenheten att välja en annan skola än den i närområdet.

Närhet till hemmet uttrycker dock många vårdnadshavare är en viktig faktor när man väljer skola. Särskilt gäller det dem med yngre barn. Detta visar på vikten av att säkerställa att skolor i alla områden håller hög kvalitet.

Utredningen är vidare otydlig med hur ”särskilda skäl” ska tolkas. Detta anges på olika sätt i utredningen. I författningskommentaren görs en koppling till att om valfrihets- och närhetsprinciperna inte frångås vad gäller de nyanlända eleverna så riskeras negativa effekter på utbildningskvaliteten. Ett sådant synsätt antyder dock en passiv kommunal huvudman och skolledning och lägger ansvaret på eleverna.

Slutligen är de överklagandemöjligheter som föreslås i utredningen otillräckliga. Om hemkommunen placerar en skolpliktig elev vid en skolenhet mot vårdnadshavarnas vilja behöver det finnas möjlighet att överklaga beslutet.

Aktiva skolval kombinerat med tydlig information kan bidra till bättre kunskapsresultat och ökad likvärdighet

Som nämnts ovan har Nacka kommun goda erfarenheter av att tillämpa en modell med obligatoriskt skolval. Det innebär att bland annat alla vårdnadshavare med skolpliktiga barn aktivt ska välja skola. Det kombineras med relevant och lätt tillgänglig, jämförbar information om alla skolor i Nacka – kommunala och fristående. Därtill är det enkelt att göra valet på kommunens hemsida, samtidigt som det är lätt att få stöd för de som behöver hjälp med detta. Kommunens mål är att åtminstone 95 procent ska få sitt förstahandsval. Aktiva skolval i kombination med höga ambitioner om att i stort sett alla ska få sitt förstahandsval av skola bidrar, enligt vår bedömning, till mer nöjda elever och goda kunskapsresultat, vårdnadshavare som är mer engagerade i sina barns skolgång och till att skolor anstränger sig för att bli bättre.

Nacka kommun anser därför att regeringen istället för den föreslagna ändringen som ska göra det möjligt för kommunerna att vid särskilda skäl frångå vårdnadshavares önskemål om skolplacering och närhetsprincipen istället bör

- verka för att alla kommuner ska tillämpa aktiva skolval

- ge Skolverket i uppdrag att sprida information till kommuner med goda exempel på hur aktiva skolval, kombinerat med god information om skolutbudet, kan tillämpas,
- säkerställa att olika digitala lösningar som ökar möjligheterna att i skolan ge tvåspråkig ämnesundervisning och studiehandledning på olika modersmål, snabbt möjliggörs för skolor så att mottagningen och undervisningen för nyanlända kan förbättras och en likvärdig utbildningskvalitet lättare uppnås.

På Nacka kommuns vägnar

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Mats Gerdau".

Mats Gerdau
Ordförande kommunstyrelsen